

BARTÓK BÉLA A SZOVJETUNIÓBAN

(1929—1961)

Elöljáróban: Nem vagyok hozzáértő. Egyetlen zenei vonatkozású írást réges-régen megbántam. Bartók egyénisége azonban emberi tisztaságánál fogva nyugoz le. Ezért szinte kötelességemnek érzem, hogy halálának huszadik évfordulóján én is lerőjam előtte tiszteletemet. Ez a kis dokumentum-összeállítás csak nagy vonásokban követi Bartók útját a Szovjetunióban. Ez az út igen tanulságos. Arról tanúskodik, hogy még a mi társadalmunk hihetetlenül előnyösebb körülményei között is nehéz olykor eljutni az igazi művészetnek az igazi közönséghez. De arról is, hogy ez a közönség — ha helyesen ismeri meg a művészetet — odaadó hívévé, barátjává lesz a művészetnek és személyesen a művésznek.

1. Ami a Veprik cikkében foglaltakat illeti, ezeknek történeti helytelensége nyilvánvaló. Először is: a magyar burzsoázia sovinizmusa soha nem volt haladó, még kevésbé osztrákellenes. Ez a sovinizmus elsősorban román, szlovák és szerb szomszédaink ellen irányult. Másodsorban ehhez az osztályhoz Bartók Bélának semmi köze. Bartók paraszti rétegekkel érintkezett kutatásai közben, ezeknek érzelmeit fejezte ki, azok pedig nem lehettek azonosak a magyar tőkések és földbirtokosok érzelmeivel. Harmadszor: Veprik ferdíti Bartóknak a *Szovremennaja Muzika* c. zenei szakfolyóiratban megjelent Önéletrajzát. Az utolsó idézett mondat ugyanis Bartóknál így hangzik: „Ez a gondolat engem is magával ragadott és figyelmemet felkeltette a népzene tanulmányozása iránt, *illetőleg az iránt, amit ekkortájt magyar népzeneinek tartottak.*” (Kiemelés tőlem — D. Gy.) Ez így egészen mást jelent, különösen, ha figyelembe vesszük, mit ír a továbbiakban Bartók a magyar nótákról, amellyel kezdetben foglalkozott. Ugyanebben az önéletrajzban a román és a szlovák népzene-kutatásokról is ír Bartók, ami őt a „népek testvérréválásának” hirdetőjévé tette. India és Magyarország összehasonlítása pedig — enyhén szólva anakronizmus volt 1929-ben.

2. Bartók Béla szovjetunióbeli koncertjein a következő zeneszerzők műveiből adott elő: Rossi, Marcello, Chaia, Kodály, Beethoven, Glinka, Pascsenko, Majakovszkij és természetesen saját műveiből.

3. Druszkin Mihail Szemjonovics (1905—) megérdemli, hogy részletesen megismerjük, Bartók egyik első szovjet támogatója. 1934-ben adta ki *Hans Eisler és a német munkás-zenei mozgalom* c. könyvét, 1950-ben jelent meg *A külföldi zene története a XIX. században* c. munkája, majd 1958-ban a *Richard Wagner* c. tanulmánya. Jelenleg Leningrádban él és dolgozik, mint elismert zenetörténész.

4. Beljájev Viktor Mihájlovics (1888—) Bartók másik korabeli híve, e cikk kapcsán személyesen is találkoztam vele, Bartók körüli szerepét megkapó szerénységgel igyekezett kisebbíteni, az anyaggyűjtés tárgyi részével kapcsolatban értékes tanácsokat nyújtott. Moszkvában él, Kodállal szoros baráti kapcsolatban van, tavaly nyáron Budapesten járt a nemzetközi zenei folklórisztikai kongresszuson. Ő emlékeztetett Bartók egy elhunyt kritikusra, akinek a cikke külön fényképen látható a Zeneműkiadó Bartók-albumában. Neve: Braudo Jevgenyij Makszimovics (1882—1939). Főbb művei: *Richard Wagner és Oroszország* (1923), *Általános zenetörténet* (1922—1927) és *Zenetörténet dióhéjban* (1928).

5. A *Csodálatos mandarin*-t 1961 májusában mutatta be a moszkvai Nagy Színház *Éji város* címmel. A librettót L. Lavrovskij, a darab rendezője, a zenével ellentétes értelemben átírta, mint arról a hazai újságok is megemlékeztek. Az eset rendkívül éles összeütközésekre adott okot. Az *Éji város*-t nem sokkal e cikkek után véglegesen levették a színház műsoráról. A Nagy Színház azóta újabb Bartók-bemutatóra készül: a *Fából faragott királyfi*-t tűzik műsorra — természetesen Bartók szellemében.

6. Végül szeretnék e helyen köszönetet mondani Fjodor Fjodorovics Müllernek, a Moszkvai Állami Konzervatórium elméleti-zeneszerzői fakultása dékánjának a tanácsért és segítségért, valamint Léderer Károly moszkvai magyar ösztöndíjas hallgatónak — barátomnak —, az anyag feldolgozásában nyújtott segítségéért.

Moszkva, 1965. május.

DALOS GYÖRGY